

TOMASZ LITWIN
KRZYSZTOF ŁABĘDŹ
MATEUSZ PĘKAŁA

Opozycja medialna na przykładzie Polski w okresie rządów Zjednoczonej Prawicy

dyskurs
polito-
logiczny

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersYTETU IGNATIANUM W KRAKOWIE

Opozycja medialna

na przykładzie Polski w okresie
rządów Zjednoczonej Prawicy

DOTYCHCZAS UKAZAŁY SIĘ:

- Anna Krzynówek, *Rozum a porządek polityczny. Wokół sporu o idee i instytucje demokracji deliberatywnej*
- Paweł Kaźmierczak, *Dietrich von Hildebrand wobec narodowego socjalizmu*
- Radosław Rybkowski, *Upadek stopni – stopnie upadku. Problemy amerykańskiego szkolnictwa wyższego*
- Mirosław Lakomy, *Rynek radiowy w Polsce*
- Konrad Oświecimski, *Grupy interesu i lobbying w amerykańskim systemie politycznym*
- Paweł Armada, *Szkoła myślenia politycznego Leo Straussa*
- *The Problem of Political Theology*, ed. by Paweł Armada, Arkadiusz Górnisiewicz, Krzysztof C. Matuszek
- Agnieszka Puszkow-Bańka, *Polska i Polacy w myśli narodowej demokracji na przełomie XIX i XX wieku (Jan Ludwik Poptawski, Zygmunt Balicki, Roman Dmowski)*
- Mirosław Lakomy, *Demokracja 2.0. Interakcja polityczna w nowych mediach*
- Rafał Lis, *Ku społeczeństwu cywilnemu i bogactwu narodów. Główne koncepcje polityczne i prawne szkockiego Oświecenia*
- Konrad Oświecimski, *Lobby etniczne a polityka zagraniczna USA – wybrane przykłady*
- *Problemy demokracji*, redakcja naukowa Mirosław Lakomy i Maria Nowina-Konopka
- Mirosław Lakomy, Leszek Porębski, Natalia Szybut, *Polityka 2.0. Aktorzy polityczni w świecie nowych technologii*
- Aleksandra Pohl, *Autorytaryzm. Studium psychologiczne*
- *NetoDEMOKracja: Web 2.0 w sferze publicznej*, redakcja Konrad Oświecimski, Aleksandra Pohl, Mirosław Lakomy
- *Zarządzanie i nowe technologie ICT w sferze publicznej*, redakcja Mirosław Lakomy, Konrad Oświecimski
- Konrad Oświecimski, Mirosław Lakomy, *E-kampanie prezydenckie w USA i w Polsce*
- Tomasz Litwin, Krzysztof Łabędź, Radosław Żyzik, *Aktualna debata wokół zasad ustrojowych w Polsce*
- Mateusz Filary-Szczepanik, *Anarchia i dyscyplina. Rzecz o realistycznych teoriach stosunków międzynarodowych Hansa Morgenthaua i Kennetha Waltza*
- Mirosław Lakomy, *Doktryna Bernaysa. Demokracja – między propagandą a public relations*
- Wojciech Michnik, *Wojny hegemonu? Interwencje zbrojne USA w latach 1990–2003*
- Mateusz Nieć, Tomasz Litwin, Krzysztof Łabędź, *Populizm – modele i praktyka. Polskie odniesienia*
- Tomasz Litwin, Krzysztof Łabędź, Mateusz Nieć, *Czwarta władza. Ujęcie wieloaspektowe*

TOMASZ LITWIN
KRZYSZTOF ŁABĘDŹ
MATEUSZ PĘKAŁA

Opozycja medialna

na przykładzie Polski w okresie
rządów Zjednoczonej Prawicy

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu Ignatianum w Krakowie

KRAKÓW 2024

SPIS TREŚCI

Wstęp	7
Opozycja medialna – rozumienie i funkcje	11
Wprowadzenie	11
Opozycja polityczna i opozycja medialna	11
Media masowe w komunikowaniu politycznym	20
TVN jako element opozycji medialnej wobec rządów Zjednoczonej Prawicy	25
Wprowadzenie	25
Krytyka negatywnych aspektów rzeczywistości	29
Afer i inne negatywne działania przypisywane rządowi Zjednoczonej Prawicy	35
Poglądy większości społeczeństwa	42
Uwagi końcowe	46
„Gazeta Wyborcza” jako opozycja medialna wobec rządów Zjednoczonej Prawicy	49
Wprowadzenie	49
„Gazeta Wyborcza” jako opozycja medialna wobec rządów Zjednoczonej Prawicy – ogólne uwarunkowania	51
Dlaczego „Gazeta Wyborcza” jest krytyczna wobec Zjednoczonej Prawicy – najważniejsze przyczyny	57
„Gazeta Wyborcza” wobec polityki społecznej rządów Zjednoczonej Prawicy	63
Rządy Zjednoczonej Prawicy jako zagrożenie dla bezpieczeństwa	72
„Gazeta Wyborcza” wobec polityki gospodarczej rządów Zjednoczonej Prawicy	77
„Gazeta Wyborcza” wobec polityki zagranicznej rządów Zjednoczonej Prawicy	80
Uwagi końcowe	83

Onet jako portal o profilu opozycyjnym wobec rządów Zjednoczonej Prawicy	87
Wprowadzenie	87
Ogólna charakterystyka przekazu	88
Argumenty krytyczne wobec skutków rządów PiS	90
Kwestie związane z wyborami	94
Uwarunkowania funkcjonowania opozycji medialnej w świetle sprawozdań Komisji Europejskiej na temat praworządności z lat 2020–2023	103
Wprowadzenie	103
Praworządność i wolność mediów	105
Uwarunkowania relacji między władzą a mediami	109
Geneza sprawozdań Komisji Europejskiej na temat praworządności	113
Wolność i pluralizm mediów w świetle sprawozdań KE	118
Sprawozdania KE na temat praworządności jako mechanizm kontrolny stosunków władz z mediami	126
Wnioski i zakończenie	131
Zakończenie	139
Bibliografia	143
Informacje o autorach	167

WSTĘP

We współczesnym państwie demokratycznym szeroko pojmowana wolność mediów jest jednym z podstawowych jego komponentów, a same media pełnią ważną rolę w systemie politycznym. Według tzw. tradycyjnej teorii demokratycznej roli mediów powinny one pełnić: 1) funkcję informacyjną; 2) funkcję edukacyjną; 3) funkcję platformy debaty publicznej (artykulacji interesów społecznych); 4) funkcję „psa stróżującego” (*watchdog*) – kontroli władzy (rządu); 5) funkcję orędownika¹. Dla prawidłowego funkcjonowania demokratycznego systemu politycznego funkcja kontroli władzy, a w szczególności działalności szeroko pojmowanego rządu, który jest personalną emanacją władzy, i jego poszczególnych członków jest szczególnie ważna. Odpowiednie pełnienie tej funkcji przez media wymaga wręcz automatycznego przyjęcia pewnego krytycznego nastawienia do danej ekipy rządzącej. Jak określa taką sytuację Katarzyna Pokorna-Ignatowicz, media powinny pozostawać „zawsze w lekkiej opozycji” w stosunku do rządzących². Można jednak zaobserwować, że w okresie rządów Zjednoczonej Prawicy (2015–2023) część mediów poszła nawet dalej w krytyce środowiska sprawującego władzę, pozycjonując się wyraźnie przeciwko

¹ B. Dobek-Ostrowska, *Miejsce i rola mediów masowych w systemach demokratycznych*, w: *Media masowe w systemach demokratycznych. Teoretyczne problemy i praktyczny wymiar komunikowania politycznego*, red. B. Dobek-Ostrowska, Dolnośląska Szkoła Wyższa Edukacji Towarzystwa Wiedzy Powszechnej, Wrocław 2003, s. 26–28.

² K. Pokorna-Ignatowicz, *Zawsze w lekkiej opozycji, czyli rola mediów w systemie politycznym. Zachodnie teorie i polska praktyka*, w: *Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, red. K. Łabędź, M. Mikołajczyk, Wydawnictwo Akademii Pedagogicznej, Kraków 2001, s. 101–109.

niej. Co więcej, w przypadku „Gazety Wyborczej” (o czym piszemy dalej) padały wręcz jednoznaczne deklaracje o poparciu partii opozycyjnych oraz o potrzebie odsunięcia Zjednoczonej Prawicy od władzy. Należy zatem stwierdzić, że w tym okresie można zaobserwować nowe zjawisko, jakim jest przyjęcie przez niektóre media roli odmiany opozycji politycznej – opozycji medialnej. Powyższe twierdzenie można oprzeć na klasyfikacji opozycji politycznej, której dokonał Krzysztof Pałecki, uznając opozycję medialną skoncentrowaną wokół konkretnego czasopisma, radiostacji czy też stacji telewizyjnej za typ opozycji politycznej³.

Podstawowym celem badawczym niniejszej monografii jest przedstawienie najważniejszych aspektów funkcjonowania opozycji medialnej w Polsce. Można w związku z tym postawić wstępne pytania badawcze:

Jakie są cechy opozycji medialnej jako odmiany opozycji politycznej?

Na czym polega funkcjonowanie konkretnych mediów jako opozycji medialnej?

Jak władza polityczna – rządzący mogą oddziaływać na media, w tym te, które pełnią rolę opozycji medialnej?

W związku z powyższymi pytaniami można przedstawić wstępne hipotezy badawcze:

- media mogą funkcjonować w demokratycznym systemie politycznym jako rodzaj specyficznej opozycji politycznej wobec rządzących;
- przykładem opozycji medialnej w Polsce jest działalność telewizji TVN, „Gazety Wyborczej” oraz portalu internetowego onet.pl w okresie rządów Zjednoczonej Prawicy (2015–2023), głównie ze względu na bardzo duży stopień krytycyzmu wobec rządzących;
- działalność władz publicznych nawet w demokratycznych państwach UE może zagrażać wolności mediów i być wymierzona w te media, które pełnią rolę opozycji medialnej.

Pierwsza część niniejszej monografii została poświęcona analizie teoretycznej zjawiska opozycji medialnej jako odmiany opozycji

³ K. Pałecki, *Opozycja polityczna – próba typologii*, w: *Rola opozycji w systemach demokratycznych*, red. K. Łabędź, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016, s. 19.

politycznej. Następnie na przykładzie telewizji TVN, „Gazety Wyborczej” oraz Onetu przedstawiono działalność tych trzech mediów jako opozycji medialnej wobec rządów Zjednoczonej Prawicy. Wybór tych mediów i ich działalności jako przedmiotu analizy badawczej był podyktowany trzema względami.

Po pierwsze, media te wydają się wyróżniać bardzo wysokim poziomem krytycyzmu wobec rządów Zjednoczonej Prawicy. Krytyczne podejście do rządów Zjednoczonej Prawicy jest stałym elementem cechującym te media przez cały okres rządów wspomnianego obozu politycznego. Można jednak zaobserwować, że ten krytycyzm stał się szczególnie intensywny w okresie kampanii wyborczej przed wyborami parlamentarnymi z 2023 roku. Wydaje się to spowodowane kilkoma względami: nagromadzenie różnego rodzaju afer, błędów i nieprawidłowości związanych z 8-letnimi rządami Zjednoczonej Prawicy; realna szansa na zmianę władzy w drodze wyborów parlamentarnych oraz postrzeganie okresu przed wyborami parlamentarnymi jako dobrego czasu na różnego rodzaju podsumowania i oceny działalności obozu rządzącego.

Po drugie, są to media tradycyjne różnego typu, TVN to stacja telewizyjna, a „Gazeta Wyborcza” jest tytułem prasowym. Natomiast onet.pl to rodzaj tzw. nowego medium, funkcjonującego wyłącznie w internecie. Zatem wybór konkretnych mediów jako przedmiotu analiz badawczych został także podyktowany ich zróżnicowanym rodzajem.

Po trzecie, wszystkie te podmioty są jednymi z najważniejszych mediów swojego rodzaju na polskim rynku medialnym, tj. odpowiednio wśród stacji telewizyjnych, tytułów prasowych oraz opiniotwórczych portali internetowych. „Gazeta Wyborcza” jest najpopularniejszym tzw. dziennikiem opinii. Z kolei TVN to jedna z trzech najważniejszych stacji telewizyjnych w Polsce obok TVP i Polsatu. Podobnie Onet, który jest jednym z dwóch, obok Wirtualnej Polski, najpopularniejszych polskich portali internetowych.

W ostatniej części monografii dokonano analizy sprawozdań Komisji Europejskiej na temat praworządności w zakresie dotyczącym wolności i pluralizmu mediów, aby pokazać ewentualne przeszkody dla funkcjonowania mediów, w tym te, których źródłem mogą być działania władzy politycznej. Zatem relacje opozycja medialna – rządzący nie mają wyłącznie jednostronnego charakteru, bowiem nie tylko opozycja medialna może krytykować władzę,

ale również rządzący mogą się starać ograniczać działanie opozycji medialnej.

W niniejszej monografii posłużono się głównie analizą źródeł oraz analizą treści. Materiałem źródłowym przeprowadzanych analiz były programy informacyjne i publicystyczne emitowane w telewizji TVN, publikacje z „Gazety Wyborczej”, materiały informacyjne dostępne na portalu onet.pl, sprawozdania Komisji Europejskiej dotyczące przestrzegania praworządności, literatura naukowa oraz akty prawne.

Problematyka opozycji politycznej spotkała się z dużym zainteresowaniem ze strony badaczy zarówno polskich, jak i zagranicznych⁴. Natomiast zagadnienia dotyczące opozycji medialnej nie są zbyt dobrze rozpoznane w literaturze przedmiotu. Stąd też autorzy mają nadzieję, że niniejszą publikacją „przetną szlaki” w ramach analizowanej problematyki badawczej.

Tomasz Litwin
Krzysztof Łabędź
Mateusz Pękala

⁴ Zob. chociażby: G. Ionescu, I. de Madariaga, *Opposition: Past and Present of a Political Institution*, Watts, London 1968; *How to be in Opposition. Life in the political shadows*, red. N. Fletcher, Biteback, London 2011; T. Krawczyk, *Stosunki między rządem i opozycją w wybranych państwach Europy*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2005; M. Kubát, *Political Opposition in Theory and Central European Practice*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2010; tenże, *Teoria opozycji politycznej*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2010; Z. Machelski, *Opozycja polityczna w Europie. Ujęcie porównawcze*, Difin, Warszawa 2016; *Opozycja w systemach demokratycznych i niedemokratycznych*, red. K. Łabędź, M. Mikołajczyk, Wydawnictwo Akademii Pedagogicznej, Kraków 2001; *Opposition in Western Europe*, red. E. Kolinsky, St. Martin's Press, New York 1987; *Political oppositions in Western democracies*, red. R.A. Dahl, Yale University Press, New Haven–London 1966; *Rola opozycji w systemach demokratycznych*, red. K. Łabędź, Akademia Ignatianum w Krakowie, Wydawnictwo WAM, Kraków 2016.